

Turinys

6 Įžanga

Kodėl Montessori?

- 10 Tėvystės džiaugsmas ir rūpesčiai
- 12 Kas yra Montessori?
- 14 Mokymuisi svarbūs laikotarpiai
- 18 Kaip vystosi vaiko smegenys
- 20 Montessori mokyklų magija
- 24 Nuo pirmųjų dienų
- 32 Jūsų augantis kūdikis
- 34 Vaikui pritaikyta namų aplinka
- 36 Planuojame pirmąjį tobulą miegamąjį
- 40 Pritaikome namus augančiam vaikui
- 48 Stebėkite ir sekite savo vaiką

Atradimai per pojūčius

- 52 Pojūčių suvokimo ugdymas
- 54 Kaip kūdikiai susipažįsta su juos supančiu pasauliu
- 58 Lobių kraitelė
- 62 Jutiminės veiklos, padedančios vaikams mokytis

Leisk man

- 78 Padėk man tai padaryti pačiam
- 80 Vaikams patinka dirbti ir žaisti
- 88 Mokomės asmens higienos įgūdžių
- 94 Apsirengimo menas
- 100 Pagalba atliekant namų ruošos darbus

Kaip išsaugoti taiką ir ramybę

- 110 Kuriame aplinką, kurioje gausu meilės
- 114 Bendro auklėjimo stiliaus paieškos

- 116 Kaip tvarkytis su pokyčiais šeimoje
- 118 Kaip išvengti pykčio protrūkių
- 124 Teigiamas požiūris į drausminimą
- 128 Susipažįstame su savo vaiko asmenybe
- 132 Mokome etiketo ir mandagumo
- 136 Kaip spręsti problemas prie „Taikos stalo“
- 140 Televizijos žiūrėjimo kontrolė
- 142 Laiko prie ekranų ribojimas

Tyrinėjame platųjį pasaulį

- 146 Vaikai yra maži mokslininkai
- 150 Darbuojamės šeimos sode
- 154 Einame pasivaikščioti į mišką
- 158 Įrengiame savo gamtos muziejų
- 160 Žaidžiam: e gamtos tematikos švenčių žaidimus
- 164 Supažindiname su įvairiomis kultūromis
- 168 Gimtadienio šventė pagal Montessori

Geriausias laikas mokytis

- 174 Mokymosi pagrindai
- 182 Nuo rašymo prie skaitymo
- 188 Pirmieji matematikos žingsniai
- 192 Moksliniai eksperimentai namuose
- 196 Vykdomųjų funkcijų lavinimas
- 198 Ar Montessori metodas tinka jūsų vaikui?
- 202 Išsirinkite veiklą
- 204 Rodyklė
- 208 Interneto svetainės ir kiti ištekliai
- 208 Padėkos

Mokymuisi svarbūs laikotarpiai

Vaikams būdingi tam tikri laikotarpiai, kai jie labiausiai pasirengę mokytis, ir kai kurios iš šių progų pasitaiko tik kartą.

M. Montessori pastebėjo, kad vaikai išgyvena intelektualinio domėjimosi ir smalsumo etapus, – ji vadino šiuos etapus „jautriaisiais laikotarpiais“, – kai juos ima dominti ir įtraukti tam tikri aplinkos aspektai. Svarbu, kad suprastume šį procesą, nes kiekvienas etapas – tai galimybė, kuria pasinaudojus galima reikšmingai paveikti vaiko raidą.

M. Montessori išskyrė kelis jautriuosius laikotarpius nuo gimimo iki šešerių metų (žr. 16–17 p.). Kiekvienu šių laikotarpių vaikams

„Jautriuojų mokymuisi laikotarpiu vaikai ima ypatingai domėtis vienokiu ar kitokiu savo aplinkos aspektu.“

būdinga įgyti tam tikrų savybių. Jautrusis laikotarpis – tai tam tikras prigimtinis polinkis, skatinantis vaikus diena iš dienos sutelkti dėmesį į tam tikrą aplinkos aspektą nepatiriant nuobodulio. Pavyzdžiui, per pirmuosius kelerius gyvenimo metų vaikai išgyvena jautrųjį kalbos laikotarpį. Jie atidžiai stebi, ką ir kaip mes sakome, ir, mums dar nespėjus susivokti, pradeda kalbėti ta pačia kalba kaip ir mes, net su panašiu akcentu. Akivaizdu, kad tai yra biologinis mechanizmas, giliai įaugęs į vaiko sąmonę ir padedantis jam išsiugdyti įgūdžius ir talentus, kurie yra neatsiejama mūsų, žmonių, paveldo dalis.

Mokymosi pagrindas

Neišvengiamai kiekvieno jautriojo laikotarpio pradžia ir pabaiga kiekvienam vaikui skirtinga, todėl turime atidžiai stebėti savo vaikus ir reaguoti į juos individualiai. Atminkite, kad vaiko mokymasis šiais ankstyvaisiais etapais yra pagrindas, kuris bus naudojamas vėlesniais gyvenimo etapais. Atpažinę

ir tinkamai išnaudodami jautriuosius vaikų raidos laikotarpius, tėvai ir mokytojai gali efektyviau padėti vaikams mokytis ir tobulėti.

Tik kartą pasitaikančios galimybės

Jautriuojų laikotarpiu vaikai gali išmokti naujų dalykų, įvaldyti naujus įgūdžius arba beveik nesąmoningai išvystyti savo smegenų gebėjimus. Deja, jautrieji laikotarpiai yra pereinamojo pobūdžio būsenos. Vaikams įvaldžius tam tikrą jų dominantį įgūdį ar sąvoką, jautrusis laikotarpis tarsi pasibaigia, todėl jei vaikai tinkamu metu negauna reikiamos patirties ir stimuliacijos, praleidžiamas palankus mokymuisi laikotarpis. Žinoma, įgūdžių vis tiek galima išmokti, tačiau tam gali prireikti daug metų sunkaus darbo ir kartojimo. Štai kodėl dvimečiams ar trimečiams palyginti nesunku išmokti vieną ar daugiau kalbų, nes jie tuo metu išgyvena imlumo kalboms etapą, o štai daugumai suaugusiųjų mokytis kalbų daug sunkiau.

JŪSŲ VAIKO SMEGENYS

Mokslininkai įrodė, kad tam tikros patirtys jautriaisiais raidos laikotarpiais keičia smegenų struktūrą. Formuojasi tam tikri sąsajų modeliai, kurie vėliau tampa smegenų „stabilus fonas“ dalimi, ateities mokymosi ir elgesio pagrindu.

Laikas mokytis

Suteikus tinkamą stimuliaciją tinkamu laiku, vaikai geba mokytis beveik nesąmoningai.

PRAKTINIS PRITAIKYMAS Jautrieji laikotarpiai (nuo gimimo iki 6 metų)

Šie jautrieji mokymuisi laikotarpiai kartais dar vadinami „įgalinančiais laikotarpiais“. M. Montessori buvo įsitikinusi, kad jie turi būti skatinami net tik dėl kognityvinės raidos, bet ir tam, kad vaikas jaustųsi laimingas.

Judesys
(nuo gimimo iki 1 metų)

Kūdikio atsitiktiniai judesiai tampa koordinuoti ir kontroliuojami, jam mokantis griebti, liesti, sukstis, išlaikyti pusiausvyrą, ropoti ir vaikščioti.

Kalba
(nuo gimimo iki 6 metų)

Pradėjęs nuo gugavimo ir pavienių garsų kartojimo, vaikas palaipsniui pradeda balbatuoti „sava kalba“, vėliau mokosi tarti žodžius, frazes ir galiausiai ima kalbėti sakiniais.

Tvarka
(nuo 6 mėn. iki 4 metų)

Šiam etapui būdinga tai, kad vaikas mėgsta rutiną, nuoseklumą ir pasikartojančius ritualus. Viskas turi turėti savo vietą.

Maži objektai
(nuo 1 iki 4 metų)

Tobulėjant rankų–akių koordinacijai vaikas ima rodyti ypatingą susidomėjimą mažais objektais, pastebi smulkias detales.

Pratinimas prie puoduko
(nuo 18 mėn. iki 3 metų)

Vystantis nervų sistemai vaikas išmoksta kontroliuoti šlapimo pūslę ir tuštintis.

Muzika
(nuo 2 iki 6 metų)

Jei muzika yra kasdienio gyvenimo dalis, vaikas savaime susidomi garso zūkščio, ritmo ir melodijos plėtojimu.

Grakštumas ir mandagumas
(nuo 2 iki 6 metų)

Vaikui patinka mėgdžioti mandagų ir taktišką elgesį, ir šios savybės įsitvirtina jo asmenybėje.

Pojūčiai
(nuo 2 iki 6 metų)

Jutiminis ugdymasis prasideda nuo pat gimimc, tačiau nuo dvejų metų vaikas ima labiau įsitraukti į jutimines patirtis (vaizdus, garsus, lytėjimo pojūčius, skonį ir kvapus).

Rašymas
(nuo 3 iki 4 metų)

M. Montessori pastebėjo, kad rašymu vaikai ima domėtis anksčiau nei skaitymu ir tai matoma iš bandymų atkartoti raides ir skaičius pieštuku ant popieriaus.

Skaitymas
(nuo 3 iki 5 metų)

Vaikai spontaniškai ima domėtis simboliais ir garsais, kuriuos jie žymi, – netrukus jie pradeda įgarsinti užrašytus žodžius.

Erdviniai ryšiai
(nuo 4 iki 6 metų)

Kai vaikai ima geriau suprasti erdvinius ryšius tarp objektų, jie pradeda spręsti sudėtingus galvosūkius.

Matematika
(nuo 4 iki 6 metų)

M. Montessori atrado būdų, kaip suteikti vaikams konkrečios matematinės patirties tada, kai jie imliausi mokytis skaičius ir dydžius.

Laiko prie ekranų ribojimas

Mobiliaisiais prietaisais ir programomis šiandien taip lengva naudotis, kad tai sugeba net visai maži vaikai.

IŠMANIŪJŲ TECHNOLOGIJŲ NAUDOJIMAS

Atrinkus mobiliąsias programas, kurios skatina vaiką domėtis realaus pasaulio veiklomis ir atrasti naujų pomėgių, pirmosios vaiko patirtys skaitmeniniame pasaulyje gali būti prasmingos ir naudingos.

- Parodykite vaikui nuotraukų albumo piktogramą ir leiskite jam (jai) naršyti nedidelėje šeimos narių prisiminimų ir atostogų nuotraukų galerijoje. Leiskite vaikui pačiam fiksuoti akimirkas pažintinių pasivaikščiavimo metu.
- Pakvieskite vaiką dalyvauti vaizdo pokalčiuose su toliau gyvenančiais bičiuliais ir giminaičiais.
- Mėgstamą istoriją ar savo atsakymą į vieną iš dažnų klausimų apie pasaulį papildykite trumpu vaizdo įrašu: „Štai kaip baltųjų lokių jaunikliai žaidžia ant ledo.“
- Įrašykite mobiliųjų programų su nesudėtingais atitikmenų žaidimais ir dėlionėmis, kuriuose būtų patrauklių paveikslėlių.
- Parodykite vaikui, kaip rasti ir paleisti mėgstamas dainas.
- Kartu sukurkite linksmų istorijų ir jas įrašykite, kad galėtumėte klausytis ilgų kelionių automobiliu metu.

Aplinkui matome kūdikius vežimėliuose, braukančius per ekranus mažais pirščiukais, mokyklinio amžiaus vaikus, įnikusius į asmeninius mobiliuosius įrenginius, ir klausiamo savęs, ar bendravimas akis į akį ir gebėjimas ilgam sutelkti dėmesį yra nykstančios žmogaus savybės. Tai kelia nerimą tiems, kurie tvirtai tiki, kad kūdikiai ir ikimokyklinio amžiaus vaikai turi gauti specifinės patirties, kuri skatintų jų vystymąsi. Mes žinome, kad galime pasiūlyti vaikams praktinės veiklos, kuri skatintų jų domėjimąsi supančiu pasauliu, nenaudodami išmaniųjų prietaisų.

Gyvenimiški pavyzdžiai

Pirmieji vaikų pavyzdžiai esame mes patys, ir jie nuo pat mažų dienų mus detaliam kopijuoja. Nieko nuostabaus, jei jūsų mažylis atsaisako žaislo ir tiesiai rankutes, kad pasiektų žvilgantį telefoną liečiamu ekranu, kuris, atrodo, užima kiekvieną laisvą mamos minutę. Atkreipkite dėmesį į tai, kaip patys naudojate skaitmenines technologijas namuose. Ar išmanieji telefonai ir planšetiniai kompiuteriai naudojami prie pietų stalo? Ar jūsų dėmesį nuolat užgrobia kiekvienas ekrane pasirodęs elektroninis laiškas ar

žinutė? Ar skaitote arba žiūrite televizorių su planšetiniu kompiuteriu ant kelių? JAV mokyklose atliktas tyrimas atskleidė, kad nuo prietaisų priklausomi mokiniai sunkiai suvokia tekstus, kurie ankstesnėms kartoms atrodė lengvi. Mes patys turime neskaityti savo vaikų dėmesio deficito.

Gerai pagalvoję, tuos pačius principus, kuriais vadovaudamiesi vaikams tikslingai siūlome prasmingą veiklą, galime pritaikyti ir prietaisams. Kai vaikui bus ne mažiau kaip ketveri ar penkeri metai, atsargiai, žingsnis po žingsnio supažindinkite jį (ją) su išmaniuoju telefonu ar planšetiniu kompiuteriu. Parinkite tokias veiklas, kad prietaisas taptų ne pasyviu žaislu, o pažinimo įrankiu, ir suteikite vaikui galimybę savarankiškai naršyti ir rinktis jas savo nuožiūra laikantis griežtų laiko ribų.

JŪSŲ VAIKO SMEGENYS

Vykdydami vieną iš ilgiausiai trukusių žmogaus sveikatos, vystymosi ir elgesio tyrimų, Danidino (Naujoji Zelandija) mokslininkai praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio pradžioje stebėjo daugiau kaip 1 000 vaikų nuo pat jų gimimo. Per pirmuosius aštuonerius tyrimo metus vaikams buvo reguliariai atliekami testai, kuriais buvo vertinamas jų gebėjimas koncentruoti dėmesį. Kai sulaukė 32 metų tiriamieji buvo dar kartą įvertinti, paaiškėjo, kad gera dėmesio koncentracija ankstyvame amžiuje buvo patikimiausias sėkmingo gyvenimo ateityje rodiklis.

Budrumas internete

Stebėkite, ką vaikas tyrinėja internete, ir naudokite tėvų kontrolės priemones. Įrašykite į adresną svetaines, kurių turinį ir pateikiamus vaizdus kruopščiai patikrinkite ir įvertinote.

Pirmieji matematikos žingsniai

Mokykite vaiką paprastų matematikos sąvokų, pasitelkdami žaidimus ir praktinę mokomąją medžiagą.

Mokyti skaičiuoti mintinai yra lengviausia veikla, kurią galima įtraukti į kasdienį gyvenimą. Skaičiuoti kartu su vaiku galite įvairiose situacijose: gamindami maistą skaičiuokite, kiek šaukštų vieno ar kito produkto reikia įdėti į dubenį, eidami pasivaikščioti skaičiuokite žingsnius nuo vieno iki dešimties ir vėl pradėkite iš naujo. Galima žaisti paprastą žaidimą – švelniai vienas kitam mėtyti puopų maišelį ir su kiekvienu metimu sakyti skaičių. Taip galima skaičiuoti tol, kol vaikas žino skaičius, o kai ims dvejoti – skaičiavimą tęskite jūs.

Ką reiškia skaičiai

Iš pradžių skaičiuojant atskirus objektus skaičių sampratą įsisavinti sunkiau. Nors maži vaikai gali išmokti „skaičiuoti“ atmintinai, t. y. atkartoti skaičių seką nuo vieno iki dešimties, daugumai nėra lengva suvokti skirtumą tarp skirtingų kiekių, kai žiūrima į daugiau nei tris ar keturis objektus. Jie tarsi mąsto: „Vienas, du, trys... daug!“

Vienas iš būdų to išvengti – leisti vaikams vizualiai įvertinti skaičiaus ir kiekio sąvokas, naudojant dryžuotas lazdeles, o ne mokyti juos skaičiuoti atskirų objektų rinkinius. Montessori klasėse mes naudojame priemonę – dryžuotų lazdelių rinkinį, kuriame lazdelių ilgiai skiriasi 10 cm. Trumpiausia lazdelė yra 10 cm ilgio ir nudažyta raudona spalva. Antroji yra 20 cm ilgio ir padalyta į dvi 10 cm ilgio atkarpas – raudoną ir mėlyną. Atitinkamai pažymėtos visos 10 lazdelių. Galite įsigyti Montessori skaičių lazdelių (žr. 204 p.) arba pasigaminti savo (žr. 190 p.).

Dirbdami su lazdelėmis vaikai ima suprasti, kas yra sudėtis ir kad du skaičiai gali būti sudedami. Pavyzdžiui, kai vaikas paima „vieneto“ lazdelę ir prideda ją prie „dvejeto“ lazdelės galo, susidaro nauja lazdelė, kuri yra tokio pat ilgio kaip ir aukščiau esanti „trejeto“ lazdelė. Jie tyrinėja panašius ryšius tarp visų skaičių nuo vieno iki dešimties.

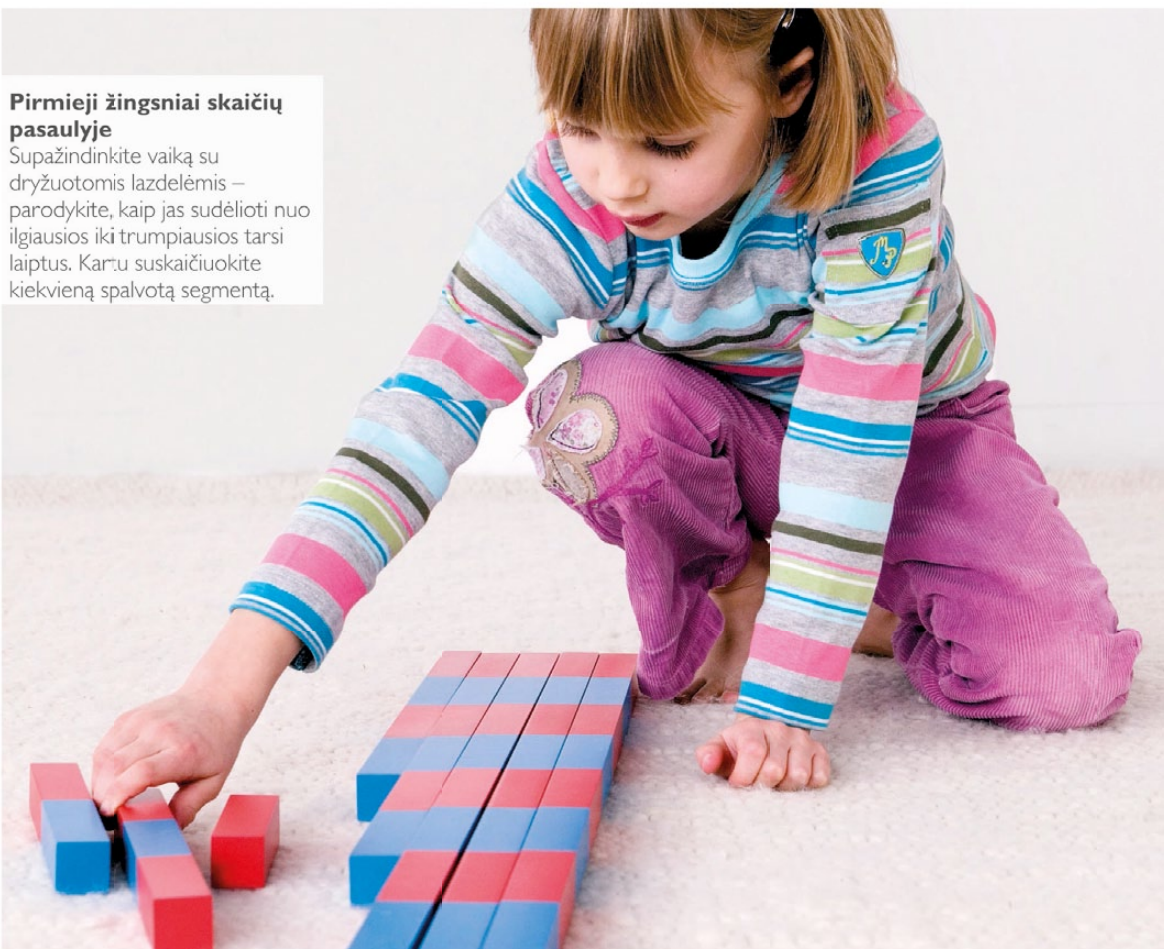
Vienas, du, trys...
Skaičiavimo įgūdis dažnai išryškėja vaikams žaidžiant.

Pirmieji žingsniai skaičių pasaulyje

Supažindinkite vaiką su dryžuotomis lazdelėmis – parodykite, kaip jas sudėlioti nuo ilgiausios iki trumpiausios tarsi laiptus. Kartu suskaičiuokite kiekvieną spalvotą segmentą.

KAIP PASIGAMINTI DRYŽUOTĄSIAS LAZDELES

Norėdami pasigaminti dryžuotųjų lazdelių rinkinį, naudokite tekintas medines juosteles ar lenteles, kurių matmenys būtų maždaug tokie pat, kaip daugelio liniuotųjų (5 cm pločio ir maždaug 1 cm aukščio). Turite išpjauti arba paprašyti, kad kas nors išpjautų 10 skirtingo ilgio lazdelių: 10 cm, 20 cm, 30 cm ir taip iki 100 cm. Visą lazdelių rinkinį purškiamaisiais dažais nudažykite raudonai. Leiskite joms išdžiūti. Tada

lipniąja juosta atsargiai pažymėkite dalis, kurias reikia nudažyti mėlynai. Pavyzdžiui, „vieneto“ lazdelė turi būti visa raudona. „Dvejeto“ lazdelės pirmieji 10 cm turi būti raudoni, o kiti 10 cm – mėlyni. „Trejeto“ lazdelės pirmieji 10 cm turi būti raudoni, kiti 10 cm – mėlyni, o paskutiniai 10 cm – vėl raudoni. Taip pakaitomis sukuriama raudonos, mėlynos, raudonos dalys. Tą patį atlikite su visomis lazdelėmis, o paskutinė skaičius „10“ lazdelė turėtų būti 100 cm ilgio, nudažyta pakaitomis raudonai ir mėlynai taip, kad susidarytų iš viso 10 raudonų ir mėlynų atkarpų.

Skaičiavimo krepšeliai

Šie krepšeliai padeda mažiems vaikams pereiti į kitą etapą ir geriau suprasti skaičiaus ir kiekio sąvokas. Jums reikės 10 nedidelių krepšelių ir prie kiekvieno iš jų pritvirtintos kortelės, ant kurios užrašyti skaičiai nuo 0 iki 9. Jums taip pat reikės didesnio krepšelio, kuriame būtų 45 vienodos detalės. Montessori mokyklose naudojame 1 cm skersmens ir 15 cm ilgio medines šeiweles, tačiau namuose galite naudoti didelius tokios pat spalvos medinius karoliukus arba drabužių segtukus. Parodykite vaikui, kaip suskaičiuoti, kiek vienetų reikia įdėti į kiekvieną krepšelį: vienas, du, trys... iki devynių.

Suprantama, kad krepšelis, pažymėtas „0“, liks tuščias, todėl jau ankstyvoje vaikystėje išmokysite vaiką, kad nulis reiškia „nė vieno“ (tuščia aibė).

Jei vaikas suskaičiuos teisingai, užpildžius paskutinį krepšelį su užrašu „9“, jam neliks nė vienos figūrėlės.

Paprasta sudėtis

Yra daugybė dalykų, kuriuos galite daryti kartu su vaiku namuose ir taip padėti jam lavinti įgūdžius. Pamėginkite lėlėmis iliustruoti paprastas sumas. „Kai mama ir tėtis susituokė, jie buvo du. Tada gimė kūdikis. Kiek žmonių yra dabar?“ Tą patį galite daryti su vaisių gabalėliais ar bet kuo kitu, kas papuola po ranka.

PRAKTINIS PRITAIKYMAS Matematika praktiškai

Skaičiuodami beveik viską, kas pasitaiko kasdieniame gyvenime, padedate vaikui suprasti, kokį kiekį reiškia kiekvienas skaičius. Jis (ji) ima natūraliai atlikti sudėties ir atimties veiksmus.

Į krepšį

Mesdamas kimštus maišelius į krepšį Maksas pasako skaičių, kiek jame jau yra maišelių.

Bulvių skaičiavimas

Holė treniruojasi skaičiuoti ir pasirūpina, kad kiekvienam šeimos nariui per vakarienę tektų po bulvę.

Pirmieji matematikos veiksmai

Osvinas skaičiuoja apelsinus dubenyje. Jo mama išima du apelsinus iš dubens ir paklausia: „Kiek apelsinų liko dubenyje?“